

Ter inleiding

De Psalmen: vrome lofprijzingen van al even vrome mensen?

ψαλμὸς (*psalmos*)

מִזְמוֹר (*mizmôr*)

סֵפֶר תְּהִלִּים (*səper təhilym*)

‘HEER, onze Heer, hoe machtig is uw naam op heel de aarde’ (Ps 8,1)

‘Ik wil u loven, HEER, met heel mijn hart, vertellen van uw wonderdaden. Ik wil vrolijk zijn, voor U juichen, uw naam bezingen, Allerhoogste’ (Ps 9,2-3)

‘U bent mijn Heer, mijn geluk, niemand gaat U te boven’ (Ps 16,2)

‘Ik heb U lief, HEER, mijn sterkte, HEER, mijn rots, mijn vesting, mijn bevrijder, God, mijn steenrots, bij U kan ik schuilen, mijn schild, kracht die mij redt, mijn burcht’ (Ps 18,2-3)

‘De HEER is mijn herder, het ontbreekt mij aan niets’ (Ps 23,1)

Een driehoeksverhouding

Psalm 1

¹ Gelukkig de mens
die niet meegaat met wie kwaad doen,
die de weg van zondaars niet betreedt,
bij spotters niet aan tafel zit,
² maar vreugde vindt in de wet van de HEER
en zich verdiept in zijn wet, dag en nacht.

³ Hij zal zijn als een boom,
geplant aan stromend water.
Op tijd draagt hij vrucht,
zijn bladeren verdorren niet.
Alles wat hij doet komt tot bloei.

⁴ Zo niet de wettelozen!

Zij zijn als kaf
dat verdwaalt in de wind.

⁵ Wettelozen houden niet stand waar recht heerst,
zondaars niet in de kring van de rechtvaardigen.

⁶ De HEER beschermt de weg van de rechtvaardigen,
de weg van de wettelozen loopt dood.

Psalm 149

⁴ Ja, de HEER vindt vreugde in zijn volk,
Hij kroont de vernederden met de zege.

⁵ Laten zijn getrouwen juichen in luister,
nog jubelen als zij te ruste gaan,

⁶ met een lofzang voor God op de lippen
en een tweesnijdend zwaard in de hand.

⁷ De volken laten boeten,
de naties bestraffen,

⁸ hun koningen in boeien slaan,
hun leiders met ketenen binden,

⁹ het geschreven recht aan hen voltrekken:
dat is de glorie voor al zijn getrouwen.
Halleluja!

Psalm 5

⁶ Gewetenlozen houden geen stand
onder de blik van uw ogen.

U haat allen die onrecht doen,

⁷ leugenaars richt U te gronde.

U verafschuwt, HEER,
wie bedriegt en bloed vergiet.

⁸ Maar ik mag door uw grote liefde uw huis binnengaan,
van ontzag vervuld mij buigen naar uw heilige tempel.

Psalm 94

²² De HEER is mijn burcht geworden,
mijn God de rots waarbij ik schuil.
²³ Hij geeft de schuldigen het loon dat zij verdienen,
om hun onrecht brengt Hij hen tot zwijgen,
de HEER, onze God, brengt hen voorgoed tot zwijgen.

De smeekpsalmen

UCLouvain

- Hermann Gunkel (1862–1932):
verschillende 'soorten' (Gattung)
Psalmen met elk hun eigen 'Form'
(vormkenmerken)
- Smeek- of klaagpsalmen
- Individueel
- Collectief (Israël als volk)

UCLouvain

Psalm 13

- ¹ Voor de koorleider. Een psalm van David.
² Hoe lang nog, HEER, zult U mij vergeten,
 hoe lang nog verbergt U voor mij uw gelaat?
³ Hoe lang nog wordt mijn ziel gekweld door zorgen
 en mijn hart door verdriet overstelpt, dag aan dag?
 Hoe lang nog houdt mijn vijand de overhand?
⁴ Zie mij, antwoord mij, HEER, mijn God!
 Verlicht mijn ogen, dat ik niet in doodsslaap wegzink.
⁵ Laat mijn vijand niet roepen: 'Ik heb hem verslagen,'
 mijn belagers niet juichen omdat ik bezwijk.
⁶ Ik vertrouw op uw liefde:
 mijn hart zal juichen omdat U redding brengt,
 ik zal zingen voor de HEER, Hij heeft naar mij omgezien.

*Opschrift
Klacht*

Smeekbede

Vertrouwen en dank

¹⁰ Toch hebt U ons nu verstoten en vernederd: *Klacht*

U trok niet ten strijde met onze legers,

¹¹ U deed ons wijken voor onze belagers,
onze haters roofden ons leeg.

¹² U hebt ons als slachtvee uitgeleverd,
ons onder vreemde volken verstrooid. (...)

¹⁴ U hebt ons het mikpunt van spot gemaakt,
onze naburen smaden en honen ons,,

¹⁵ U hebt ons bij de volken belachelijk gemaakt,
ze schudden meewarig het hoofd. (...)

²⁴ Word wakker, Heer, waarom slaapt U? *Smeekbede*
Ontwaak! Verstoot ons niet voor eeuwig.

²⁵ Waarom verbergt U uw gelaat,
waarom vergeet U onze ellende, onze nood?

²⁶ Onze ziel ligt neergebogen in het stof,
ons lichaam vastgekleefd aan de aarde

²⁷ Sta op, kom ons te hulp,
verlos ons, omwille van uw trouw.

**Psalm 58: een aanklacht
tegen onrechtvaardige
rechters**

UCLouvain

¹ Voor de koorleider. Op de wijs van Verdelg niet. Van David, een stil gebed.

² Machtigen, spreek u werkelijk recht,
beoordeelt u de mensen eerlijk?

³ In uw hart bedrijft u al onrecht, en overal op aarde
geeft u vrij spel aan het geweld van uw handen.

⁴ Van de moederschoot af zijn ze van God vervreemd,
vanaf hun geboorte dwalen die leugenaars.

⁵ Giftig zijn ze als een bijtende adder,
doof als een slang die zijn oren sluit,

⁶ die niet luistert naar de stem van zijn bezweerders,
hoe bedreven zij hun spreuken ook zeggen.

⁷ God, sla hun de tanden uit de mond,
verbrijzel de kaken van die leeuwen, HEER –

⁸ dat ze verdwijnen als water dat wegvloeit,
als pijlen die op de boog al breken,

⁹ als een slak die kruipend oplost in slijm,
als een misgeboorte die nooit de zon ziet,

¹⁰ als een doortak die in storm verwaait
nog voor hij de pot kan verhitten.

¹¹ Verheugd is de rechtvaardige als hij vergelding ziet,
in het bloed van de wettelozen wast hij zijn voeten.

¹² Dan zegt men: 'De rechtvaardige wordt beloond,
er is een God die recht doet op aarde.'

UCLouvain

¹ Voor de koorleider. Op de wijs van Verdelg niet (*'al tašḥēt*).
Van David, een stil gebed (*miktâm*).

² Machtigen (אֵלִים – *'ēlem* / אֱלִים – *'ēlim*), spreek u werkelijk recht,
beoordeelt u de mensen eerlijk?

³ In uw hart bedrijft u al onrecht, en overal op aarde
geeft u vrij spel aan het geweld van uw handen.

⁴ Van de moederschoot af zijn ze van God vervreemd,
vanaf hun geboorte dwalen die leugenaars.

⁵ Giftig zijn ze als een bijtende adder,
doof als een slang die zijn oren sluit,

⁶ die niet luistert naar de stem van zijn bezweerders,
hoe bedreven zij hun spreuken ook zeggen.

UCLouvain

Het Egyptische Dodenboek van Hoenefer
British museum (https://www.britishmuseum.org/collection/object/Y_EA9901-3)

UCLouvain

- ¹ Voor de koorleider. Op de wijs van Verdelg niet (*'al tašḥēt*).
Van David, een stil gebed (*miktâm*).
- ² Machtigen (אֱלֹהִים – *'ēlem* / אֱלִים – *'ēlim*), spreekt u werkelijk recht,
beoordeelt u de mensen eerlijk?
- ³ In uw hart bedrijft u al onrecht, en overal op aarde
geeft u vrij spel aan het geweld van uw handen.
- ⁴ Van de moederschoot af zijn ze van God vervreemd,
vanaf hun geboorte dwalen die leugenaars.
- ⁵ Giftig zijn ze als een bijtende adder,
doof als een slang die zijn oren sluit,
- ⁶ die niet luistert naar de stem van zijn bezweerders,
hoe bedreven zij hun spreuken ook zeggen.

 UCLouvain

⁷ God, sla hun de tanden uit de mond,
 verbrijzel de kaken van die leeuwen, HEER –
⁸ dat ze verdwijnen als water dat wegvloeit,
 als pijlen die op de boog al breken,
⁹ als een slak die kruipend oplost in slijm,
 als een misgeboorte die nooit de zon ziet,
¹⁰ als een doorntak die in storm verwaait
 nog voor hij de pot kan verhitten.
¹¹ Verheugd is de rechtvaardige als hij vergelding ziet,
 in het bloed van de wettelozen wast hij zijn voeten.
¹² Dan zegt men: 'De rechtvaardige wordt beloond,
 er is een God die recht doet op aarde.'

 UCLouvain

God (אֱלֹהִים),
 sla (הָרַס)
 hun tanden in hun mond (שִׁנָּיו בְּפִיָּמוֹ)
 de kaken van de leeuwen (מִלְתַּעוֹת כְּפִירִים)
 verbrijzel (נָתַץ),
 YHWH (יְהוָה)

UCLouvain

⁷ God, sla hun de tanden uit de mond,
 verbrijzel de kaken van die leeuwen, HEER –
⁸ dat ze verdwijnen als water dat wegvloeit,
 als pijlen die op de boog al breken,
⁹ als een slak die kruipend oplost in slijm,
 als een misgeboorte die nooit de zon ziet,
¹⁰ als een doorntak die in storm verwaait
 nog voor hij de pot kan verhitten.
¹¹ Verheugd is de rechtvaardige als hij vergelding ziet,
 in het bloed van de wettelozen wast hij zijn voeten.
¹² Dan zegt men: 'De rechtvaardige wordt beloond,
 er is een God die recht doet op aarde.'

UCLouvain

² Is het waar, machtigen/*GODEN*
 dat jullie RECHTVAARDIGHEID verkondigen?
 Is het met recht
 dat jullie de zonen van *de mensen* OOEDELEN?
³ Nee! In jullie harten begaan jullie misdaden
op aarde wegen jullie het geweld van jullie handen

¹¹ De RECHTVAARDIGE verheugt zich want hij ziet vergelding
 zijn voeten, hij wast ze in het bloed van de boosdoener
¹² En *de mensen* zeggen:
 'Ja, er is vrucht voor de RECHTVAARDIGE
 ja, er zijn *GODEN* die OOEDELEN **op de aarde**'.

Psalm 83: 'Gij alleen de allerhoogste ...'

¹ Een lied, een psalm van Asaf.

² God, houd u niet stil,
zwijg niet, God, zie niet lijdzaam toe.

³ Uw vijanden roeren zich,
trots heffen uw haters het hoofd.

⁴ Tegen UW VOLK smeden zij een complot,
ze spannen tegen uw lieveling samen

⁵ en zeggen: 'Kom, wij verdelgen DIT VOLK,
Israëls naam wordt nooit meer genoemd.'

⁶ Zij hebben samen plannen gesmeed
en zich tegen U verenigd ('*ālêkā barît yikrôtû*):

⁷ de tenten van Edom en de Ismaëlieten,
Moab en de zonen van Hagar,

⁸ Gebal en Ammon en Amalek,
Filistea en de bewoners van Tyrus.

⁹ Zelfs Assyrië heeft zich aangesloten
en de hand gereikt aan de zonen van Lot. *sela*

¹⁰ Doe met hen als met Midjan,
als met Sisera en Jabin in het Kisondal,
¹¹ die bij Endor werden vernietigd
en als mest op het land bleven liggen.

¹² Behandel hun vorsten als Oreb en Zeëb,
hun leiders als Zebach en Salmunna,

¹³ die zeiden: 'Wij bezetten het land
waar God zijn woning heeft.'

¹⁴ Mijn God, maak hen tot distelpluis (*kaggalgal*),
tot kaf dat verwaait in de wind.

¹⁵ Zo snel als VUUR het bos VERBRANDT,
als VLAMMEN de bergen VERSCHROEIEN,

¹⁶ laat zo uw storm hen voortjagen,
uw wervelwind hen verwarren.

¹⁷ Overdek hen met schande,
dan zullen zij vragen naar uw naam, HEER.

¹⁸ laat hen beschaamd staan, in verwarring raken
en eerloos verloren gaan, voorgoed.

¹⁹ Dan zullen zij weten dat uw naam HEER is,
dat U alleen de Allerhoogste bent op aarde.

Psalm 109: de 'Judaspsalm'

'Dat een ander zijn ambt overneemt'

⁶ 'Wijs een gewetenloos man aan die hem aanklaagt bij de rechter.
⁷ Dat hij schuldig wordt bevonden en dat zijn gebed tegen hem pleit.
⁸ Dat zijn dagen geteld zijn, een ander zijn ambt overneemt,
⁹ dat hij zijn kinderen vaderloos, zijn vrouw kinderloos als weduwe achterlaat.
¹⁰ Dat zijn kinderen bedelend rondzwerven, naar eten zoeken in het puin van hun huizen,
¹¹ dat schuldeisers beslag leggen op zijn bezit en vreemden roven wat hij moeizaam verwierf.
¹² Dat niemand hem trouw blijft, niemand zich ontfermt over zijn kinderen,
¹³ dat zijn nageslacht voorgoed verdwijnt, hun naam na hun leven wordt uitgewist.

¹⁴ Dat de schuld van zijn voorouders de HEER in gedachte blijft, de zonde van zijn moeder niet wordt uitgewist,
¹⁵ dat hun zonde en schuld de HEER steeds voor ogen staan en Hij hun namen van de aarde wegvaagt.
¹⁶ Want die man bewees aan niemand trouw, hij vervolgde zwakken en armen, wanhopigen dreef hij de dood in.
¹⁷ Dat de vloek die hij liefhad hemzelf treft, de zegen die hij een ander misgunde hem nooit ten deel zal vallen.
¹⁸ Dat de vloek hem als een mantel omhult, zijn lichaam vult als water, zijn gebeente doordringt als olie.
¹⁹ Dat de vloek als het kleed is dat hij draagt, als de gordel die hij dagelijks omheeft!
²⁰ Laat zó de HEER mijn aanklagers straffen, hen die zelf over mij dit kwaad afroepen.

De wraakpsalmen in het getijdengebed van de kerk

- Getijdengebed: om de vier weken alle Psalmen bidden, behalve ... Psalmen 58, 83 en 109: “De drie Psalmen 58 (57), 83 (82) en 109 (108), met hun overwegend vloekkarakter, zijn in het Psalter van het getijdengebed niet opgenomen.”
- “Zo ook werden er enkele verzen van andere Psalmen weggelaten”: Pss 5,11; 21,9-13; 28,4-5; 31,18-19; 35,3a.4-8.24-26; 40,15-16; 54,7; 55,16; 56,8; 59,6-9.12-16; 63,10-12; 69,23-29; 79,6-7.12; 110,6; 137,7-9; 139,19-22; 141,10-12; 141,10; 143,12

Psalm 137

¹ Aan de rivieren van Babel,
daar zaten wij treurend
en dachten aan Sion.

² Aan de wilgen op de oever
hingen wij onze lieren.

³ Daar durfden onze bewakers
te vragen om een lied,
daar vroegen onze beulen:
'Zing voor ons

een vrolijk lied uit Sion'.

⁴ Hoe zouden wij zingen
een lied van de HEER
op vreemde grond?

⁵ Als ik jou vergeet, Jeruzalem,
laat dan mijn hand de snaren vergeten.

⁶ Laat mijn tong aan mijn gehemelte kleven
als ik niet meer denk aan jou,
als ik Jeruzalem niet stel
boven alles wat mij verheugt.

⁷ Gedenk, HEER,
de dag van Jeruzalems val,
toen het volk van Edom zei:
'Neer met die stad, neer,
maak haar met de grond gelijk.'

⁸ Vrouwe Babel, weldra ga je ten onder.
Gelukkig wie jou je misdaad vergeldt
en doet wat jij ons hebt aangedaan.

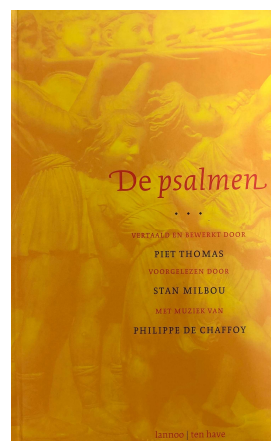
⁹ gelukkig wie jouw kinderen grijpt
en op de rotsen verbrijzelt.

**Hoe moet het verder met de
wraakpsalmen?**

Een geamputeerd Psalter

UCLouvain

- De wraakpsalmen doodzwijgen / schrappen
- Marcion van Synope (ca 85–165)
- Een latent christelijke Marcionisme
- “Men kan dus beter (...) deze dingen weglaten of door mildere taal vervangen. Al was het maar dat wij ons niet tot een wrekende berggod richten” (P. Thomas, *De Psalmen*, Tielt / Baarn, 2004, p. 6)

De wraakpsalmen als deel van het Psalter

**Wraakpsalmen en de
'vergeldingsleer'**

UCLouvain

- Vergeld-ing: een kwestie van rechtvaardigheid
- Een kwestie van perspectief

UCLouvain

